

Opplysning om vesentlighet i revisjonsberetningen

Er det nyttig for brukerne av regnskapet at revisor opplyser om sine vesentlighetsvurderinger i revisjonsberetningen? Standardsettere har ulike oppfatninger om det bør stilles et krav om dette. Artikkelen presenterer to studier som bidrar til å svare på spørsmålet.

Professor
Aasmund Eilifsen
Norges Handelshøyskole

Opplysning om vesentlighetsgrenser

Revisjonsberetningen har lenge blitt kritisert for å gi for lite relevant informasjon om revisjonen til brukerne av regnskapet. Som følge av dette har revisjonsberetningen nylig fått en ny utforming med nye krav til innholdet. Mest oppmerksomhet har det vært til kravet om at revisor skal opplyse om sentrale forhold ved revisjonen. Det har imidlertid lenge vært diskutert om ikke brukerne av regnskapet ville ha nytte av at revisor opplyser om sine vesentlighetsvurderinger. Vi vet imidlertid lite om nytteverdien for brukerne av regnskapet av dette og akademia har blitt oppfordret til å bidra med kunnskap på området.

I de senere årene har standardsettere globalt diskutert om det bør stilles krav til opplysninger om vesentlighet i revisjonsberetningen. I denne prosessen har investorene gitt uttrykk for at de støtter et slikt krav.

UK Financial Reporting Council (FRC) har argumentert for at det er

Vesentlighetskonseptet – opplysning om revisors vesentlighetsgrenser

Vesentlighetskonseptet er fundamentalt i planleggingen, gjennomføringen og avslutningen av revisjonen, inkludert for revisors konklusjon om regnskapet. Det har derfor vært argumentert for at det er nyttig for brukerne av regnskapet at revisor opplyser om sine vesentlighetsgrenser.

I Storbritannia og Nederland er det innført et opplysningskrav om vesentlighet for revisjonsberetningen, mens standardsettere som International Auditing and Assurance Standards Board (IAASB) og Public Company Accounting Oversight Board (PCAOB) har stilt seg avventende til å innføre et slikt krav. Det foreligger lite kunnskap om hvilken nytte brukerne av regnskapet har av at revisor opplyser om sine vesentlighetsvurderinger. To eksperimentelle studier nylig publisert i tidsskriftet *Accounting, Organizations and Society* av forskere fra NHH med kollegaer undersøker om opplysninger om vesentlighet har betydning for investorenes vurderinger og beslutninger (Christensen, Eilifsen, Glover & Messier, 2020; Eilifsen, Hamilton & Messier, 2020).

viktig å få frem betydningen av vesentlighet for utførelsen av revisjonen for regnskapsbrukerne. På den annen side uttrykker kommentatorer til Public Company Accounting Oversight Board (PCAOB) at opplysninger om vesentlighet i revisjonsberetningen kan bidra til uklar kommunikasjon, blant annet fordi revisors vurderinger ved fastsettelse og bruk av vesentlighet er mangesidige og ingen mekanisk øvelse. Til slutt endte standardsetterne i Storbritannia og Nederland med å utstede standarder med krav til å opplyse i revisjonsberetningen om vesentlighets-

grensene som brukes i revisjonen. Dette i motsetning til International Auditing and Assurance Standards Board (IAASB) og PCAOB som valgte å ikke innføre et slikt krav. Begge Boards holdt imidlertid døren åpen for å vurdere dette på nytt når det foreligger mer kunnskap om nytten av å opplyse om vesentlighet.¹

I det følgende presenteres resultatene fra to ferske studier publisert i tids-

¹ ISA-ene forhindrer imidlertid ikke at det opplyses om vesentlighet i revisjonsberetningen. For eksempel har PwC i Finland og Sverige valgt å gjøre dette for sine børsnoterte klienter.

skriftet *Accounting, Organizations and Society* der forskere fra NHH sammen med kollegaer undersøker om opplysning om vesentlighetsgrenser har betydning for investorenes vurderinger og beslutninger (Christensen, Eilifsen, Glover & Messier, 2020; Eilifsen, Hamilton & Messier, 2020).²

Studie 1: Betydning av opplysninger om revisjonsvesentlighet for investorenes beslutninger

Formålet med den eksperimentelle studien til Christensen et al. (2020) er å undersøke betydningen av å opplyse om vesentlighet for profesjonelle investorer beslutninger. Siden vi vet lite om hvordan vesentlighetsopplysninger påvirker regnskapsbrukernes vurderinger og beslutninger, brukes kontrollerte eksperimenter for å isolere effektene av å opplyse om vesentlighet. Studien tar utgangspunkt i opplysningskrav om vesentlighet slik dette er nedfelt i revisjonsstandarder i Storbritannia og Nederland og intensjonen med opplysningskravet fra standardsettere; et krav som IAASB og PCAOB har stilt seg avventende til å innføre.

Resultater

Hovedresultatene fra studien viser at investeringsbeslutningene ikke var forskjellige i gruppen av profesjonelle investorer som fikk opplyst om vesentlighet og de som ikke fikk det. Videre er det indikasjoner på at nivået på den opplyste vesentlighetsgrensen påvirker investeringsbeslutningene, men i motsatt retning av det revisjonsteori og standardsetterne legger til grunn; investorene har en tendens til større investeringsvillighet når vesentlighetsgrensen er 10 % av resultat før skatt sammenlignet med 4 %.

Dette kan tyde på at profesjonelle investorer ikke forholder seg til den inverse sammenhengen mellom vesentlighetsnivå og revisjonsinnsats (og dermed på presisjonen i revisjonen). Når det er opplyst om vesentlig-

het, påvirkes ikke investeringsbeslutningene av om investeringen gjelder aksjer i børsnoterte versus i ikke-børsnoterte selskaper, eller aksjer versus obligasjoner i børsnoterte selskaper.

Selv om funnene tyder på at investorene ikke forholder seg til den inverse sammenhengen mellom vesentlighetsnivå og revisjonsinnsats, er en alternativ forklaring at investorene oppfatter et lavere vesentlighetsnivå som et signal om at revisor vurderer selskapets risiko høyere slik at investeringen derfor oppfattes som mindre attraktiv. For å avklare om dette er tilfelle, brukes to supplerende eksperimenter.

Når investorene får eksplisitt informasjon om at selskapets forretningsrisiko og risiko for feilinformasjon øker, er investeringsbeslutningen den samme om revisor har respondert på den økte risikoen med å heve eller senke vesentlighetsnivået (der det første ikke er konsistent med revisjonsteori eller standardene).

Når investorene får eksplisitt informasjon om at selskapets forretningsrisiko og risiko for feilinformasjon er uendret, er investorenes investeringsbeslutning den samme om revisor har hevet eller senket vesentlighetsnivået (som følge av endringer i revisjonsfirmaets metodikk) til høyere eller lavere enn bransjenes norm (der et lavere vesentlighetsnivå tilsier en revisjon med en høyere presisjon).

Mindre enn 10 % av svarene som investorene ga på et sett av spørsmål om iboende sammenhenger mellom vesentlighet, revisjonsinnsats og feilinformasjon i regnskapet, var konsistente med revisjonsteori og det standardene bygger på.

Konklusjoner og implikasjoner

Hovedkonklusjonen fra studien er at kunnskap om revisors vesentlighetsnivå ikke er viktig for investorene i deres investeringsbeslutninger. Sett under ett viser resultatene fra eksperimentene at selv sofistikerte investorer ikke forstår vesentlighet slik som revisjonsteori og standardene angir, og

som standardsetternes argumenter for å innføre et krav om å opplyse om vesentlighet i revisjonsberetningen bygger på. Videre gis det ikke støtte til at investorene oppfatter revisors vesentlighetsnivå som et signal om selskapets risiko.

Studien reiser derfor spørsmål om det innførte kravet om å opplyse om vesentlighet i revisjonsberetningen i enkelte jurisdiksjoner tjener den hensikten det er ment, og gir støtte til IAASB og PCAOBs beslutning om å avvente med et slikt krav. Dersom det opplyses om vesentlighetsgrenser, indikerer resultatene at en rettleiding av investorene om den iboende sammenhengen mellom kvantitativ vesentlighet og revisjonsinnsats kan være nødvendig.

Studie 2: Opplysninger om revisjonsvesentlighet for å vurdere usikkerheten i virkelig verdi-estimer

I de senere årene har standardsettere over hele verden vurdert hvordan man kan forbedre regnskapsbrukernes forståelse av estimeringsusikkerheten i regnskapsposter, herunder å gi tilleggsopplysninger i form av *kvantitative sensitivitetsanalyser* for virkelig verdi-estimer (nivå 3).³ Innføringen av et slikt opplysningskrav har vært på agendaen til International Accounting Standards Board (IASB) og Financial Accounting Standards Board (FASB). Begge regnskapsstandardsettere valgte imidlertid kun å stille et generelt krav om kvalitative opplysninger om sensitiviteten for virkelig verdi-estimer (nivå 3) til tross for at usikkerheten i virkelig verdi-estimer langt kan overstige de vesentlighetsgrensene revisor legger til grunn i revisjonen.⁴ Blant argumentene var at kvantitative sensitivitetsanalyser ikke er tilstrekkelig informative og kan bidra til å skape uklarheter for investorene.

³ Kvantitative sensitivitetsanalyser viser tallmessige endringer i et regnskapsestimert og/eller resultateffekter av endringer i en eller flere subjektive ikke-observerbare parametere (f.eks. forutsetninger om utviklingen i rentenivå eller råvarepriser) som ble nytt for å beregne estimatet.

⁴ Unntaket er kravet om kvantitative sensitivitetsanalyser for markedsrisiko for finansielle instrumenter.

² Professor William F. Messier Jr. har mottatt finansiell støtte for denne forskningen fra Den norske Revisorforening gjennom sitt DnR-professorat i revisjon ved NHH.

Formålet med den eksperimentelle studien til Eilifsen et al. (2020) er å undersøke betydningen for investorene av kommunikasjon av estimatusikkerhet i kvantitative sensitivetsanalyser og opplysninger om revisors vesentlighetsgrenser, hvor disse to kvantitative opplysningene sees i sammenheng. Som nevnt, har revisjonsstandardsetterne vurdert et krav om å opplyse om vesentlighetsgrenser i revisjonsberetningen, men har konkludert forskjellig. Vesentlighetsgrenser indikerer størrelsen på den feilinformasjonen revisor forventer at investorer og andre regnskapsbrukere kan tolerere i regnskapet uten at deres økonomiske beslutninger påvirkes. Den kvantitative vesentlighetsterskelen kan derfor fungere som en målestokk eller et referansepunkt for investorer for å vurdere graden av usikkerhet i virkelig verdi-estimater kommunisert i kvantitative sensitivetsanalyser.

Resultater

Studien finner at investorer vurderer påliteligheten til et virkelig verdi-estimat (nivå 3) høyere og er mer villige til å investere når den kvantitative sensitivetsanalysen indikerer lav sensitivitet sammenlignet med høy sensitivitet til realistiske mulige endringer i en sentral usikker parameter som estimeringen bygger på, men *bare* hvis det også opplyses om revisors vesentlighetsgrense.⁵ Dette sees i sammenheng med at kvantitative vesentlighetsgrenser reflekterer revisors vurdering av terskelen for feilinformasjon i regnskapet som har betydning for regnskapsbrukernes økonomiske beslutninger. Investorene kan derfor bruke revisors vesentlighetsgrense som en målestokk for å vurdere graden av usikkerhet som de kvantitative sensitivetsanalysene indikerer. I fravær av både kvantitative sensitivetsanalyser og opplysning om vesentlighet, og der det kun gis kvalitative opplysninger om sensitiviteten (som er standardkravet i regnskapsreguleringene), oppfattes opplysningene som lite informative og tvetydige –

sensiviteten varsler om usikkerhet uten at denne kvantifiseres.

Konklusjoner og implikasjoner

Uten vesentlighetsopplysninger har investorene problemer med å tolke usikkerheten i virkelig verdi-estimater der denne er kommunisert i kvantitative sensitivetsanalyser. Dette endrer seg dersom det opplyses om vesentlighetsgrensen fordi den gir investorene en målestokk for å vurdere sensitiviteten.

Resultatene betyr at opplysninger om vesentlighet kan være nyttig for regnskapsbrukerne, men at standardsettere bør se et opplysningskrav om vesentlighet og opplysningskrav om estimatusikkerhet i regnskapet (her kommunisert i kvantitative sensitivetsanalyser) i sammenheng.

Oppsummering

Resultatene fra den første studien (Christensen et al., 2020) viser at opplysning om revisors vesentlighetsgrenser har liten innvirkning på investorenes investeringsvillighet og indikerer manglende fortrolighet med hvordan fastsettelsen av vesentlighet påvirker revisjonen og regnskapet. Den andre studien (Eilifsen et al., 2020) viser at investorer kan nyttiggjøre seg av opplysninger om revisors vesentlighetsgrenser for bedre å vurdere usikkerheten i virkelig verdi-estimater når denne kommuniseres i kvantitative sensitivetsanalyser i noter til regnskapet.

Standardsetterne har vært reserverte til et generelt krav om kvantitative sensitivetsanalyser for virkelig verdi-estimater (nivå 3) og er delt i synet på om det bør opplyses om vesentlighet i revisjonsberetningen. Tilbakemeldingen til standardsetterne fra studiene er at intensjonen med et opplysningskrav om vesentlighet ikke nås om det kun opplyses om vesentlighetsgrenser. En forklaring på dette er manglende forståelse hos investorene av konsekvensene for presisjonen i revisjonen av revisors fastsettelse og bruk av vesentlighet. Mer rettleiding til regnskapsbrukerne om dette kan derfor være

nødvendig. Opplysning om vesentlighetsgrenser kan være nyttig som en målestokk for investorene for å vurdere usikkerheten i virkelig verdi-estimater når det gis tilleggsinformasjon om estimatusikkerheten i form av kvantitative sensitivetsanalyser.

Siste ord er trolig ikke sagt i spørsmålene om revisor bør opplyse om sine vesentlighetsvurderinger og hvilke opplysninger som bør gis i regnskapet for å forbedre brukernes forståelse av estimeringsusikkerheten.

Referanser

Christensen, B. E., Eilifsen, A., Glover, S. M., & Messier Jr., W. F. (2020). The effect of materiality disclosures on investors' decision making. *Accounting, Organizations and Society*. Volume 87, november.

Eilifsen, A., Hamilton, E., & Messier, W. F., Jr. (2020). The Importance of quantifying uncertainty: Examining the effects of sensitivity analysis and audit materiality disclosures on investors' judgments and decisions. *Accounting, Organizations and Society*. Forthcoming. Published Online.

⁵ I caset i eksperimentet gjelder sensitivetsanalysens endringer i virkelig verdi av fisk i sjøen når fremtidig markedspris for ikke-slakteferdig fisk endres.